

אוניברסיטת בר-אילן
Bar-Ilan University

מכינה קדם אקדמית

שם הקורס: שיטות מחקר

שם המרצה: ד"ר גיא משה רוס/ד"ר שמעון פרידקין

היקף הקורס: 2 ש"ש

נוכחות: חובה

תקציר

אחד האתגרים הגדולים ביותר בפניהם עומד המדע הוא ניסוח הכללות לצורך הסבר וניבוי תופעות. מדענים משתמשים בשיטות מחקר מגוונות על מנת להתמודד עם אתגר זה. במהלך הקורס נדון במושגי יסוד בחקירה המדעית בכלל ובמדעי החברה בפרט, נכיר את השלבים בתהליך המחקר, ונתוודע לשיטות שונות של איסוף וניתוח נתונים. הכרת שיטות מחקר תאפשר לסטודנטים להבין, להעריך, ואף לבקר מחקרים שנעשו.

מטרות הקורס

- להקנות ידע בסיסי בשיטות מחקר במדעי החברה.
- לאפשר לסטודנטים לקרוא, להבין, ולבקר מאמרים מקצועיים העוסקים במחקר חברתי.
- להניח תשתית תיאורטית שתאפשר לסטודנטים לתכנן ולבצע בעתיד מחקרים אמפיריים משלהם.

תוכן הקורס

הנושאים המרכזיים בהם יתמקד הקורס:

- מה זה מדע – מאפייני החקירה המדעית, אובייקטיביות ואמפיריות, הסבר מדעי, בחינות ורלוונטיות. מטרות המחקר, ניסוח שאלת המחקר, מונחים תיאורטיים, משתני המחקר, סוגי משתנים – משתנה תלוי, משתנה

אוניברסיטת בר-אילן
Bar-Ilan University

מכינה קדם אקדמית

בלתי תלוי, גורם מסביר, גורם מוסבר, מנבא, מנובא. הגדרות של משתנים – הגדרה נומינלית, הגדרה אופרציונלית, בחינת השערות.

- מה ההבדל בין קורלציה לסיבתיות. סוגי קשרים בין משתנים. קשר ישיר, קשר הפוך, קשר מתווך, קשר ממותן, קשר מותנה, קשר עקיף. אלו תנאים חייבים להתקיים על מנת שנוכל להגיד שהממצאים שלנו מציעים שיש קשר סיבתי.
- סוגי מחקרים: מחקר מתאמי, מחקר סיבתי. פרוצדורות מחקריות: מחקר שדה לעומת מחקר מעבדה. סוגים נוספים של מחקרים: מחקר תיאורי, מחקר אנתרופולוגי, סקר. שיטות מחקר כמותיות לעומת שיטות מחקר איכותניות.
- תרגילים כיתתיים – עבודה בצוותים בכיתה, תכנון מחקרים שיבחנו שאלות ספציפיות, למשל: האם חרדה משפיעה על יכולת מתמטית? האם תסכול גורם לתוקפנות?
- מה זה תיאוריה? כיצד בודקים תיאוריה, מחקר גישוש, השערות, תכנון וביצוע ניסויים לבחינת ההשערות הנגזרות מהתיאוריה. הבאת דוגמאות בכיתה. דיון עומק בתיאורית הדיסוננס הקוגניטיבי.
- דגימה: אוכלוסייה, מסגרת דגימה, מדגם, שיטות דגימה, דגימה הסתברותית, דגימה לא הסתברותית, התפלגות דגימה, טעות דגימה. שיטות איסוף נתונים: תצפיות, שאלונים, מאגרי מידע, מחקרים קודמים.
- מדידה: סולמות מדידה, כולל סולם שמי, סולם סדר, סולם רווח, וסולם יחס.
- מהימנות: טעויות מדידה, טעות קבועה, טעות מקרית, משתנה נצפה, משתנה אמיתי, משתנה הטעות, שונות נצפית, שונות אמיתית, שונות הטעויות. שאלון פסיכולוגי ככלי מדידה: מהימנות שאלון, הגדרה אופרציונלית של מהימנות, מהימנות כיציבות, מהימנות כאקוויולנטיות, מהימנות כעקיבות פנימית, מהימנות בין שופטים, סיכום והשוואה בין סוגי מהימנויות.
- תוקף: מה זה תוקף? תוקף ניבוי, תוקף תוכן, תוקף מבנה: חקר מתאמים, חקר הבדלים בין קבוצות, סוגי תוקף מבנה: תוקף מתכנס, תוקף מבחין. הקשר בין מהימנות ותוקף.

אוניברסיטת בר-אילן
Bar-Ilan University

מכינה קדם אקדמית

דרכי הוראה

- הרצאות עם השתתפות פעילה של הסטודנטים.

הובות הסטודנט

- השתתפות פעילה בשיעורים.
- קריאת החומר הנדרש לפני כל שיעור.
- מבחני אמצע.
- מטלות שוטפות (מצגות סטודנטים וכד').
- מבחן בתום כל סמסטר.

הערכת הסטודנט

- מבחן סמסטר א' – 40%.
- מבחן סמסטר ב' – 40%.
- הערכת מרצה – 20%, תיקבע כציון הממוצע של בחנים שיערכו במהלך השנה (בנוסף למבחני הסמסטר).
- הערה: אופן קביעת הערכת המרצה יכול להשתנות בהתאם לשיקול דעת המרצה.

רשימת קריאה

- בייט מרום, ר'. (2013). שיטות מחקר במדעי החברה: עקרונות המחקר וסגנונותיו (מהדורה שנייה) יחידות 1-3. תל-אביב: האוניברסיטה הפתוחה.
- אייזנבך, ר'. (1992). סטטיסטיקה ללא סטטיסטיקאים. ירושלים: אקדמון.
- בירנבוים, מ'. (1993). מי מפחד מעבודות מחקר?! תכנון וכתובה של הצעת מחקר ולוח מחקר במדעי ההתנהגות. תל-אביב: מפעלים אוניברסיטאיים.

אוניברסיטת בר-אילן
Bar-Ilan University

מכינה קדם אקדמית

- נחמיאס, ד', ונחמיאס, ח'. (1982). שיטות מחקר במדעי החברה. תל-אביב: עם עובד.
- Cozby, P. C. (2005). *Methods in behavioral research (8th Ed.)* Boston, MA: McGraw-Hill.